

۱۵۱۲۵۴۵
میلادی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مونوگرافی

سرزمین من خور "ارنگه"

بهشت نیمه پنهان البرز
نگینی بر تارک سلسله جبال زیبای البرز

علی اکبر احمدی

سرشناسه احمدی، علی اکبر، شهریور ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور مونوگرافی سرزمین من خور ارنگه بهشت نیمه پنهان البرز نگینی بر تارک
سلسله جبال زیبای البرز/علی اکبر احمدی.

مشخصات نشر: تهران برتر اندیشان، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری ۴۴۱ص

شابک ۳۵۰۰۰۰ ریال، ۸-۵-۹۷۸۰۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی فیپا

موضوع ارنگه

موضوع Arangah

موضوع کج

موضوع Karaj (Iran)

رده بندی کنگره ۲۰۰ DSR الف ۳ ۱۳۹۶

رده بندی دیویی ۵/۱۲۶

شماره کتابشناسی ملی ۴۷۰۳۶۱

مرکز پخش: میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، خیابان فرصت شیرازی، پلاک ۱۸ واحد ۲

انتشارات برتر اندیشان

تلفن: ۶۶۵۶۸۱۵۸، ۶۶۵۷۵۶۸۱

- نام کتاب: مونوگرافی سرزمین من خور (ارنگه) بهشت نیمه پنهان البرز نگینی
بر تارک سلسله جبال زیبای البرز
- نویسنده علی اکبر احمدی
- ناشر انتشارات برتر اندیشان
- صفحه آرا مهندس اصغر جوزی پور
- طراح جلد سعید حجازی
- شابک: ۸-۵-۹۷۸۰۳-۶۰۰-۹۷۸
- قیمت ۳۵۰۰۰۰۰ ریال
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- نوبت: اول، ۱۳۹۶

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف می باشد.

این کتاب، گوشه‌ای از تاریخ و تمدن مردم روستای باستانی و قدیمی خوارنگه است که آن را به همه پاکان و راستگویان و نیک اندیشان و نیک‌گفتاران و نیک کرداران و آزادگان و رادمدانی که آرزومند شادکامی و بهروزی برای مردم این مرز و بوم هستند و همچنین آنان که به ساختن زندگی شاد و آزاد روی زمین ایمان دارند، تقدیم می‌نمایم امید است مورد قبول قرار گیرد. بیاید به آنچه از نیاکان خود به یادگار داریم ارج نهیم و در حفظ سنت‌های زیبای ایرانی خود بکوشیم و بدون کم و کاست، آنها را به نسل‌های دیگر انتقال دهیم. با تشکر از

دوستان عزیزی که مرا در تهیه این کتاب یاری نمودند :

اعضاء محترم شرکت تعاونی روستای خوارنگه و آقایان اصغر هادی، محمدرضا ولی، علی احمدی، مسعود جنتی، احمد یعقوبی، مهدی رجبی، عباس کاظمی، محمود یعقوبی، احمد احمدی، خانواده و سایر دوستان گرامی.

علی اکبر احمدی

بهار ۱۳۹۶

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۲۱	مقدمه
۲۴	پیش گفتار

فصل اول: پیشینه تاریخی منطقه

۳۳	چکیده
۳۴	استان البرز
۳۵	کرج
۴۰	نگاهی به موقعیت جغرافیایی کرج
۴۰	ویژگی جمعیتی کرج
۴۱	مراحل گسترش تاریخی شهرستان
۴۳	زبان و گویش کرج
۴۳	حمل و نقل و شبکه ارتباط
۴۴	روستاهای جاده چالوس کرج
۴۵	سد امیرکبیر کرج
۴۵	رودخانه کرج
۴۹	تاریخچه حفاظتی
۴۹	ساخت جاده چالوس
۵۰	جاده چالوس
۵۱	دهستان آدران
۵۲	روستاهای ارنگه
۵۲	مروری بر تاریخچه وقوع زلزله در منطقه
۵۳	زلزله های تاریخی تهران، ری و مناطق اطراف
۵۶	تاریخچه منطقه ارنگه
۶۶	ارنگه بزرگ
۶۷	فهرستان باستانی ارنگه
۶۷	آبشار ارنگه
۶۸	دره هفت چشمه
۶۸	امام زاده ابراهیم - روستای ارنگه
۶۸	امام زاده جعفر - روستای ارنگه
۶۸	منبر تاریخی روستای ارنگه

۶۹	روستای ابهرک.....
۶۹	امام زاده سلیمان - محله کچان روستای ابهرک.....
۷۰	روستای گورآب.....
۷۰	امامزاده شاهزاده حسین - روستای جوراب (گوراب).....
۷۱	روستای گئی (جی):.....
۷۲	روستای سر زیارت:.....
۷۲	روستای چاران.....
۷۴	وجه تسمیه روستای سیجان.....
۷۸	امامزاده ممد - روستای سیجان.....

فصل دوم وجه تسمیه خور

۸۱	وجه تسمیه خور.....
۸۲	موقعیت و تاریخچه.....
۸۲	ساوجبلاغ روستای خور.....
۸۳	خور (بردسکن).....
۸۴	روستای خورارنگه.....
۸۵	موقعیت قدیمی و فعلی روستا.....

فصل سوم: ساختار و طبیعت جغرافیایی روستا

۸۹	موقعیت جغرافیایی و وسعت آن.....
۸۹	حدود جغرافیایی.....
۸۹	ناهمواری‌ها.....
۸۹	زمین‌شناسی.....
۹۰	شرایط آب و هوایی.....
۹۱	چشمه‌ها.....
۹۱	رودها.....
۹۱	ساختار جمعیتی.....
۹۲	پوشش گیاهی.....
۹۲	زندگی جانوری.....
۹۲	پرندگان بومی منطقه.....
۹۳	مطالعات اقلیمی.....
۹۳	دما و رطوبت هوا:.....
۹۳	وزش باد.....

۹۴	موقعیت قدیمی و فعلی روستا
۹۴	اسامی محله های خور ارنگه
۹۴	اسامی زمینهای خور ارنگه

فصل چهارم: سابقه ی تاریخی

۹۹	قدمت تاریخی روستای خور ارنگه
۱۰۰	زبان و گویش محلی
۱۰۰	زبان
۱۰۱	دین و مذهب
۱۰۲	ویژگی های نظام اعتقادی در روستا
۱۰۲	علت پر رنگ بودن نقش دین در بین روستاییان
۱۰۳	نمودهای اهمیت دین در روستاها
۱۰۳	جمعیت شاغل
۱۰۳	ساختار جمعیتی روستای خور
۱۰۴	ساختار جمعیتی
۱۰۵	مهاجرت در روستای خور
۱۰۵	جمعیت فعال و غیرفعال
۱۰۵	طوایف روستای خور
۱۰۶	طایفه های خور
۱۰۷	روش های تامین آب
۱۰۷	منابع آبی
۱۰۸	وسایل گرمایش
۱۰۸	شکل شناسی روستا
۱۰۸	وضعیت کوچه ها
۱۰۹	ساختمان و مصالح مصرفی
۱۰۹	خاک

فصل پنجم: ساختار اجتماعی روستا

۱۱۳	ساختار اجتماعی روستا
۱۱۳	قشر بندی اجتماعی
۱۱۴	خانواده و ازدواج
۱۱۵	شیوه سکونت و مسکن
۱۱۶	سازمان ها و موسسات

۱۱۶	وسایل ارتباط جمعی.....
۱۱۷	مخابرات.....
۱۱۷	پوشش رادیویی و تلویزیونی:.....
۱۱۷	منابع آب.....
۱۱۸	برق و روشنایی.....
۱۱۸	شبکه نفت.....
۱۱۹	آموزش سواد.....
۱۲۰	مکتب خانه های روستای خور در زمان قدیم.....
۱۲۲	مدرسه.....
۱۲۳	حمام.....
۱۲۴	گرم کردن آب حمام.....
۱۲۵	اماکن مذهبی و فرهنگی روستای خور:.....
۱۲۵	آسیاب.....
۱۲۶	موقعیت ارتباطی روستا.....
۱۲۶	حمل و نقل عمومی و شبکه ارتباطی.....
۱۲۶	راه ارتباطی.....
۱۲۷	راه های ارتباطی در قدیم.....
۱۲۹	حمل و نقل عمومی:.....
۱۳۴	قبرستان روستا.....
۱۳۴	شهدای روستاهای ارنگه.....
۱۳۷	مردان نامی روستای خور.....
۱۳۷	ترکیب جامعه گروه ها و قشرها :.....
۱۴۱	کدخدا.....
۱۴۲	ریش سفیدان.....
۱۴۲	دشتیان.....
۱۴۳	ژندرام.....
۱۴۳	امکانات روستا.....
۱۴۴	نهادهای روستایی از اجرای قانون اصلاحات ارضی تا پیروزی انقلاب اسلامی.....
۱۴۴	جهاد سازندگی.....
۱۴۴	شورای اسلامی ده.....
۱۴۵	طرح شهید رجایی.....
۱۴۵	بسیج:.....

۱۴۵	مهاجرت در روستای خور
۱۴۶	جمعیت فعال و غیر فعال
۱۴۶	روابط سالخوردگان و جوانان
۱۴۶	واحد‌های وزنی

فصل ششم: اماکن تاریخی و تفریحی روستای خور

۱۵۱	جاذبه های تاریخی و گلدشتی روستا
۱۵۲	اماکن تاریخی و تفریحی روستای خور
۱۵۳	قلعه شاه
۱۵۵	افسانه راهزن صلصال و دفع او
۱۵۶	نقشه مکان قلعه ها و اماکن تاریخی
۱۵۷	آبشار خور
۱۵۸	قله پهنه سار
۱۵۹	زیارتگاه بی بی زرین قمر بهنا سار
۱۶۰	بی بی کوهسار و تفکرات مقدس روستای استان
۱۶۲	پست اسکی خور
۱۶۵	قله گندم چال (چشمه شاهی)

فصل هفتم: ساختار فرهنگی روستا

۱۶۹	فرهنگ عامه یا فولکلور
۱۶۹	تعریف و ویژگیهای فولکلور
۱۶۹	فرهنگ آداب و رسوم
۱۷۲	انواع مراسم
۱۷۲	مراسم عاشورا و تاسوعا
۱۷۳	آشنایی با غذاهای نذری
۱۷۴	قیمه
۱۷۴	عدس پلو
۱۷۴	قورمه سبزی
۱۷۴	زرشک پلو
۱۷۴	شله زرد
۱۷۵	آش رشته
۱۷۵	آبگوشت نذری
۱۷۵	آش پشته پا

۱۷۶	آش دندون
۱۷۶	مراسم عزا
۱۷۶	مرگ و میر
۱۷۶	سوگ ها و عزازها
۱۷۷	مراسم تدفین و خاکسپاری
۱۷۷	مراسم ختم (روز سوم)
۱۷۸	مراسم شب هفتم
۱۷۸	مراسم چهلم
۱۸۲	ازدواج
۱۸۳	مراسم عروسی
۱۸۳	مراسم عروس قدیم در روستاها
۱۸۳	بردن جهیزیه
۱۸۴	حمام بردن عروس
۱۸۵	حمام بردن داماد
۱۸۵	عروس بردن
۱۸۶	مراسم خانبدان
۱۸۶	مراسم پاختی
۱۸۶	مادر زن سلام
۱۸۶	هفته حمام
۱۸۷	مراسم پاگشایی
۱۸۷	سیسمونی
۱۸۷	تولد
۱۸۸	نامگذاری
۱۸۸	ختنه سوران
۱۸۸	زاد و ولد
۱۸۸	گهواره گذاشتن
۱۸۹	طلاق
۱۸۹	جشن ها و اعیاد
۱۹۰	شب چله (یلدا)
۱۹۱	شوچره
۱۹۱	چهارشنبه سوری
۱۹۲	خانه نکانی شب عید

۱۹۲	کاشتن سبزه سفره هفت سین
۱۹۳	مراسم شب تحویل سال
۱۹۴	عیدی بردن برای عروس
۱۹۴	پنج شنبه آخر سال روز مردگان
۱۹۵	مراسم موقع تحویل سال نو
۱۹۵	پوشیدن لباس نو
۱۹۵	موقع تحویل سال نو
۱۹۶	عیدی بچه‌ها
۱۹۶	دید و بازدید نوروزی یا عید دیدنی
۱۹۶	تبریک گفتن سال نو از طریق مختلف به راه دور
۱۹۷	عید نو (نوروز اول)
۱۹۷	گذران اوقات فراغت
۱۹۷	مراسم سبزه به درخت روستا
۲۰۰	درمان سنتی
۲۰۳	اعتقادات و باورها
۲۰۴	سفره‌های مذهبی

فصل هشتم: اخبار اقتصادی روستا

۲۰۹	درباره وضع شغلی اهالی روستا
۲۱۰	نسب
۲۱۱	تغییر نوع محصولات در گذر زمان
۲۱۱	کشاورزی و محصولات مهم
۲۱۲	آبیاری
۲۱۲	باغداری
۲۱۳	پوشش‌های گیاهی درختی روستا
۲۱۳	تولیدات کشاورزی
۲۱۴	انواع محصولات زراعی
۲۱۴	انواع محصولات درختی و باغی
۲۱۵	انواع سیب خورارنگه
۲۱۹	زنبورداری
۲۱۹	گردو (جوز)
۲۲۰	جو و گندم

۲۲۱	خرمن کوبی در گذشته
۲۲۲	محصولات متفرقه
۲۲۳	کمان گوشت (قارچ کوهی)
۲۲۳	گیاهان دارویی
۲۲۴	سبزی‌های کوهی
۲۲۵	گیاهان دارویی:
۲۲۵	پونه
۲۲۵	والک یا پیاز کوهی
۲۲۵	ترکیبات یمیایی والک
۲۲۶	خواص و برات دارویی والک
۲۲۷	شنگه
۲۲۸	کنگر
۲۲۹	ریواس
۲۲۹	دامداری
۲۳۱	چراگاه‌های روستا
۲۳۲	علوفه
۲۳۲	آغل یا طویله
۲۳۳	مراتع و مالکیت دام
۲۳۳	الاغ
۲۳۴	مرغداری
۲۳۴	صیفی کاری
۲۳۴	صنایع دستی و کارهای هنری
۲۳۵	۱ - دست بافت‌ها
۲۳۵	۲ - جارو دستی
۲۳۶	پوشاک
۲۳۷	دگه بقالی
۲۳۷	تنور
۲۳۸	نوع تغذیه
۲۳۸	غذای محلی
۲۳۸	انواع و طرز نگهداری مواد غذایی مردم روپخت در قدیم
۲۴۰	مواد لبنی در روستای خور
۲۴۰	ماست

۲۴۰	طرز تهیه ماست
۲۴۰	پنیر
۲۴۱	اشکنه
۲۴۱	دمپختک
۲۴۱	گورماست
۲۴۱	نگاهی گذرا به پخت سنتی نان محلی روستای
۲۴۳	طرز تهیه نان توتک (نان دستی)
۲۴۳	نان توتک نوروژی

فصل نهم بازی های محلی روستا

۲۴۹	بازیهای محلی
۲۵۲	الک دولک
۲۵۳	لی لی
۲۵۴	هفت سنگ
۲۵۵	سُک سُک
۲۵۵	نقطه بازی
۲۵۶	زوو
۲۵۶	دوز بازی
۲۵۸	قائم بوشک
۲۵۸	توپ بردره (بیس بال)
۲۵۹	شاه دزد بازی
۲۵۹	پُر تا پیک (گل یا پوچ)
۲۶۰	عمو زنجیرباف
۲۶۱	مگرگم به هوا
۲۶۲	کلاغ پر
۲۶۳	بشین و باشو
۲۶۳	بازی گردو بازی

فصل دهم ورزش روستا

۲۶۷	ورزش
۲۶۷	فوتبال خور

فصل یازدهم ابزار و لوازم قدیمی روستا

- ۲۷۱ ابزار کاربرد زمان قدیم
- ۲۸۱ خرمن

فصل دوازدهم واژه‌های متداول زبان و فرهنگ، گویش روستا

- ۲۹۱ واژه‌های متداول زبان و فرهنگ مردم خورارنگه
- ۳۱۷ ضرب المثل‌های کرجی
- ۳۱۹ بعضی اعتقادات مردم خور
- ۳۳۹ فصل سیزدهم
- ۳۳۹ اسناد و ه. رک. ریکی قدیمی خور
- ۳۷۳ عکس‌های پیوست شده
- ۳۸۴ مدرسه

www.ketab.ir

مقدمه

پیوند انسان با گذشته ناگسستنی است زندگی انسان ریشه در گذشته وی و رو به آینده دارد و در این میان روستای خور که بر سکوی کهن بوم البرز تکیه کرده در لابه لای صفحات تاریخ خود، گذر مرغان بسیاری را به تصویر کشیده است.

در دهه های گذشته زندگی روستایی تغییرات متعددی را از سر گذرانده است که نمود و ماحصل نهایی این تغییرات را می توان در سبک زندگی روستایی مشاهده نمود و با مطالعه ای آن به بررسی روند تغییرات زندگی روستایی پرداخت در روزگاران قدیم، مردم این سرزمین دارای اندیشه ای پاک و بی آلتیر و دلی سرشار از شور و غرور و آزادی بودند

در گذشته روستا یعنی جرایز زندگی تلاش بی وقفه، شاکر بودن و چشم به آسمان داشتن؛ روستا رگ حیات هر کشوری بود؛ رگ مانی که خون تولید در آن جاری است و تداوم حیات هر روستا تضمینی است برای حیات کل کشور روستا هرگز هم تداعی کننده عشق و صفا و صمیمیت است، همدلی مردم، هم صدایی همه و پاکی و بی ریا بودن.

در بررسی پیدایش روستا، اشتغال به کشاورزی از بدترین شاخصه های پیدایش و توسعه روستا نام برده شده است این عامل به همراه وجود شالیه های آبهای سطحی که به عنوان عمده ترین عامل موثر در پیدایش روستاها می توان نام برد.

در روستا، هیچ کوچه ای به درهای بسته ختم نمی شود و هر یک بستی از چشم کوچه ها پنهان نمی ماند در باغ های اینجا، هیچ غنچه ای از ترافیک نسیم آلوده نمی شود و هیچ بادی از گرده های مسافر امان نمی گیرد هوای خوش و بوی گل و تا چشم کار می کند سبزه و درخت؛ روستا، سرشار از حس و حال خوش و پر از شادابی است با این همه آرامش و نشاط، اگر نخواهیم لااقل ساعتی را در فضای دل انگیز روستا سپری کنیم، به نوعی کم آورده ایم به خصوص از این پس که روستا در تنهایی نفس می کشد شاید بهتر باشد ما هم به جرگه روستاگردان بپیوندیم؛ مگر غیر از این است که روستاهای ایران در کنار داشتن زیباترین فضا، خونگرم ترین و ساده دل ترین مردمان را در خود جای داده اند؟

هر چند امروزه بیشتر ساکنان روستاهای استان البرز به شیوه روستایی زندگی نمی کنند اما روستاها نقش قابل توجهی در تامین نیازهای غذایی مردم ایفا می کنند. زندگی روستایی در استان

البرز به دلیل نزدیکی و ارتباط زیاد با شهرها، بهبود درآمد روستاییان و اسکان مهاجران غیر بومی رنگ و جلوه شهری پیدا کرده است که از آن به عنوان شهرگرایی در زندگی روستایی یاد می‌شود. پراکندگی روستاهای استان البرز، تحت تاثیر نزدیکی به نقاط شهری، وضعیت ناهمواری، میزان دسترسی به آب و راه‌های ارتباطی قرار دارد. فعالیت اصلی روستاییان در مناطق کوهستانی باغداری و دامداری است. دامداری سنتی، زنبورداری و کشت غلات نیز بخشی از درآمد آنها را تشکیل می‌دهد. نزدیکی به بازارهای مصرف و افزایش روز افزون جمعیت باعث شده اغلب روستاها با تغییر کشت سنتی و بومی به سوی کشت محصولات سودآور (تجاری روی بیاورند).

سلسله جبال البرز در حاشیه جاده کرج - چالوس در صخره‌های عظیم الجثه بر فراز قله کوه‌های سرخ‌خود، گنجینه‌ای مذهبی و معنوی با چند پدیده شگفت‌انگیز در کنار چشم‌انداز بی‌نظیر طبیعی را پنهان ساخته که گردشگران کمتر با آن آشنا هستند.

روستای خور محل تولد و زندگی اینجانب در دوران کودکی و نوجوانی است به سرسبزی شمال نیست اما خوارات را بر شادن گله‌ها در غروب تابستان به ده، قدم زدن در کوچه باغ‌ها، شکار گنجشک و کبک در روزهای تابستان و دیدن زحمت شبانه‌روزی مردم با همه زیبایی‌های جهان برابری می‌کند.

نگارش تاریخ و تمدن یک سرزمین و زندگی مردم آن بسیار مشکل و ظریف است و ما در مقابل نسل آینده مسئول هستیم امید است بتوانیم این کار بزرگ را انجام دهیم قسمتی از این تاریخ، سینه به سینه نقل شده است و بخش بزرگی از شاهان، آثار و اسناد باقیمانده از گذشتگان به ما رسیده است.

یافتن تاریخچه دقیق روستای خور، با توجه به محدودیت‌های منابع و استاد تاریخی، کاری است بس مشکل، زیرا که نه در طول تاریخ جنگ مهمی در این منطقه رخ داده است و نه فردی از این روستا به مناسب دولتی رسیده است تا نامش در تاریخ ثبت شود. مطالب زیر تنها بر اساس شواهد تا حدودی معتبر تاریخی و مقایسه تاریخی گردآوری شده است که بدون شک عاری از نقص نیست و لذا هر یک از هم‌ولایتی‌های عزیز که به منابع و یا اسناد تاریخی منبری در خصوص روستای خور دسترسی دارند، تقاضای مساعدت و راهنمایی داریم.

هدف از نوشتن و تحقیق درباره روستای خور ارنگه آشنایی با فرهنگ بومی و مردم این منطقه بوده است ولی در این تحقیق سعی می‌شود که بر جنبه‌های فرهنگ قدیمی که بعضی از آنها در حال فراموشی یا تغییر است توجه بیشتری شود و همچنین هدف از این تحقیق آشنا شدن با فرهنگ بومی و قدیمی مردم روستا و همچنین مناطق اطراف بوده است.

از کلیه کسانی که تاریخ این سرزمین را برای ما بازگو کردند و یا اطلاعات مفیدی در اختیارمان قرار دادند از جمله علی رضا فروزنبال، تقی کاظمی، علی احمدی، احمد احمدی، مسعود جنتی، احمد یعقوبی، عباس کاظمی، مجتبی کاظمی و..... کمال تشکر را دارم و همچنین برای کلیه اهالی روستای خور که برای آبادانی و نگهداری آن کوشیده‌اند آرزوی سلامتی و موفقیت برایشان دارم.